

KRALJEVA SUTJESKA, unutrašnjost crkve franjevačkoga samostana

KOŽIČIĆ (Begna), Šimun, humanist i tiskar (Zadar, oko 1460–1536). Pred Turcima se sklonio u Rijeku i ondje osnovao glagoljsku tiskaru. God. 1530–31. izdao šest glag. knjiga, koje su ujedno prve knjige tiskane u Rijeci: *Bukvar*, *Oficij rimski*, *Misal hrvacki*, *Knjižice krsta*, *Knjižice od žitja rimskih arhijerejev i cesarov*, *Od bitija redovničkoga*. Osim pribora za tiskaru, dao je izraditi u Veneciji i jednu nepotpunu seriju dekoriranih polugotičkih ksilografskih inicijala s likovima svetaca i duhovnih lica, koju je inicijalima signirao Mattia iz Trevisa. Nepoznati je majstor izradio tipografski znak tiskare (Kožičićev obiteljski grb), te pet glag. ksilografskih inicijala. Klišeji su se ponavljali u svim izdanjima. Za rad u tiskari K. je angažirao poznatoga tipografa i kaligrafa Bartolomea Zanettija iz Brescie i nekog Dominika.

LIT.: V. Ekl, Šimun Kožičić, od bitija redovničkoga, Slovo, 1971.

V. El.

KOŽLJAK, ruševine srednjovj. burga na Z dijelu Učke, na mjestu prapov. utvrde. Prvi se put spominje u dokumentima iz XII. st., za vladavine akvilejskih patrijarha (burg *Wachsenstein*). U XV. st. je u posjedu senjskih patricija Mojsjevića (nadgrobna ploča kneza Martina s glag. natpisom iz 1492, danas u Belaju). Na Z strani burga vode stube na terasu, gdje se razvio malen suburbij, također opasan zidom. Osim stambenih i gospodarskih zgrada tu je crkva Sv. Andrije, prvotno jednobrodna romanička građevina kojoj je (prema natpisu iz 1834) produžen brod u prednjemu i stražnjemu dijelu. Na groblju je više puta pregrađivana kapela Sv. Jurja, četverokutna oblika s preslicom na dva luka. U crkvi je ploča s glag. natpisom iz 1590. Druga je grobljanska crkvica Sv. Križa, nastala baroknom dogradnjom prezbiterija na srednjovj. lađu (XVIII. st.); na pročelju zidana preslica na dva luka. U crkvi oltar iz XVIII. st.

LIT.: B. Fučić, Izvještaj o putu po Istri 1949. godine, Ljetopis JAZU, 1953, 57, str. 85–89. — Isti, Gospodin v Kožlaci, Bulletin JAZU, 1960, 1. Ma. Š.

KRAFT, Hermagoras, drvorezbar i tiskar (XVI. st.), rodio iz Oberburga u Njemačkoj. Spominje se kao prvi tiskar u Zagrebu. Prema njem. geografu K. Gessneru, tiskao je 1527. i 1535. u Zagrebu geografsku kartu »Putovanja apostola Pavla«.

KRALJETA, Gašpar, skupljač umjetnina (Veli Lošinj, 1772 – Venecija, 1838). Bio je pomorski kapetan i stručnjak za umjetnine. Za crkvu Sv. Antuna opata u Velome Lošnju kupio je iz napuštenih venec. crkava oltare i kip Gospe od Ružarija. Za istu crkvu dao je u Veneciji kod F. Potenza, L. Cozza, L. Querena, F. Musola i F. Hayeza izraditi slike za oltare i križni put. Crkvi je ostavio i tri slike od kojih je jedna *Trijumf vjere* B. Vivarinija. Za crkvu Gospe od Anđela nabavio je osam ovalnih slika s prizorima iz Sv. pisma G. A. Pellegrinija. Skupio je bogatu zbirku umjetnina koju je otvorio za javnost poč. XIX. st. u Veneciji (*Quadreria di Gasparo Craglietto*).

LIT.: A. Budini, Gasparo Craglietto, Pagine istriane, 1950, 4. — Horvat–Matejčić–Priatelj, Barok. Ra. Mat.

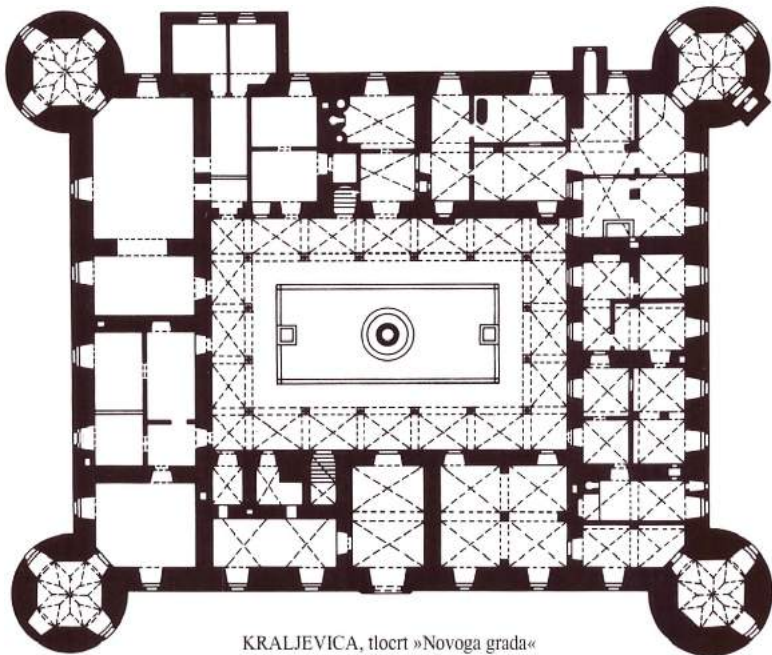
KRALJEVA SUTJESKA, selo i franjevački samostan u sr. Bosni. Rezidencija bos. kraljeva u XIV. i XV. st. Arheološki su istraženi (1964–70) temelji staroga kralj. dvora. Franjevački samostan je u nekoliko navrata razaran u XVI. i XVII. st. Sadašnja crkva bazilikalnoga tipa s dva zvonika sagrađena je 1906. u oblicima neorenesanse (J. Vancas). Velika zbirka crkv. ruha sadržava primjerke od sred. XV. st. Nekoliko gotičkih i baroknih kaleža i crkv. križeva te brončano vjedro iz druge pol. XV. st., u stilu rane renesanse, čine glavninu zbirke metala. Samostan je posjedovao oltar na preklop, djelo štajerske škole iz 1400 (danas djelomično u Strossmayerovoj galeriji starih majstora u Zagrebu). U samostanu se nalaze slike donatora Stjepana Dragojlovića, a u biblioteci nekoliko inkunabula. U kripti crkve smješten je srednjovj. kameni sarkofag iz druge pol. XV. st. U zbirci se čuva slika Stjepana Tomaša iz XVIII. st. — Selo ispod samostana tipično je bos. naselje sa zgradama drvene konstrukcije i krovovima od šindre.

LIT.: Đ. Mazalić, Nekoliko primjeraka slikarske umjetnosti Bosne i Hercegovine od XVI–XIX vijeka, Naše starine, 1956, str. 101–126. — P. Anđelić, Bobovac i Kraljeva Sutjeska, Sarajevo 1973. R.

KRALJEVICA, gradić na S primorju. Naselje se razvilo uz prirodnu luku staroga hreljinskoga grada, u XVI. st. najprije pod Frankopanima; potom se znatnije razvija u XVII. st. pod Zrinskim kao izvozna luka, no najjače za Karla VI. koji obnavlja i uređuje luku (*Portus regius*) kao završnu točku Karolinske ceste. U prvoj pol. XVII. st. gradi se iznad luke »Stari grad« Zrinskih, trokatno zdanje u traktovima oko dvaju unutarnjih dvorišta. U prvome se dvorištu otvaraju arkade kroz dva kata (duž dviju strana), dok se u drugome dvorištu nad arkadama prizemlja (na sjev. zidu) nižu na gornjim katovima slijepe arkade. Na pročelju dvora je masivni zvonik (1790) s baroknom kapom; uz pročelje dvora je crkva Sv. Nikole, jednobrodna građevina presvođena križnim svodom, prvotno spremište za sol koje je tek u XVIII. st. adaptirano za sakralnu namjenu. »Novi grad« na ulazu u Bakarski zaljev počeo je graditi P. Zrinski 1650. kao utvrđeni dvor renesansne koncepcije, četverokutna tlocrta s valjkastim ugaonim kulama. U unutarnjemu dvorištu s cisternom u sredini (grbovi Zrinskih i Frankopana na grlu) otvaraju se uokolo arkade u prizemlju i na prvome katu. Isusovci, vlasnici dvora od 1883, dozidali su drugi kat i izmijenili unutarnji tlocrt.

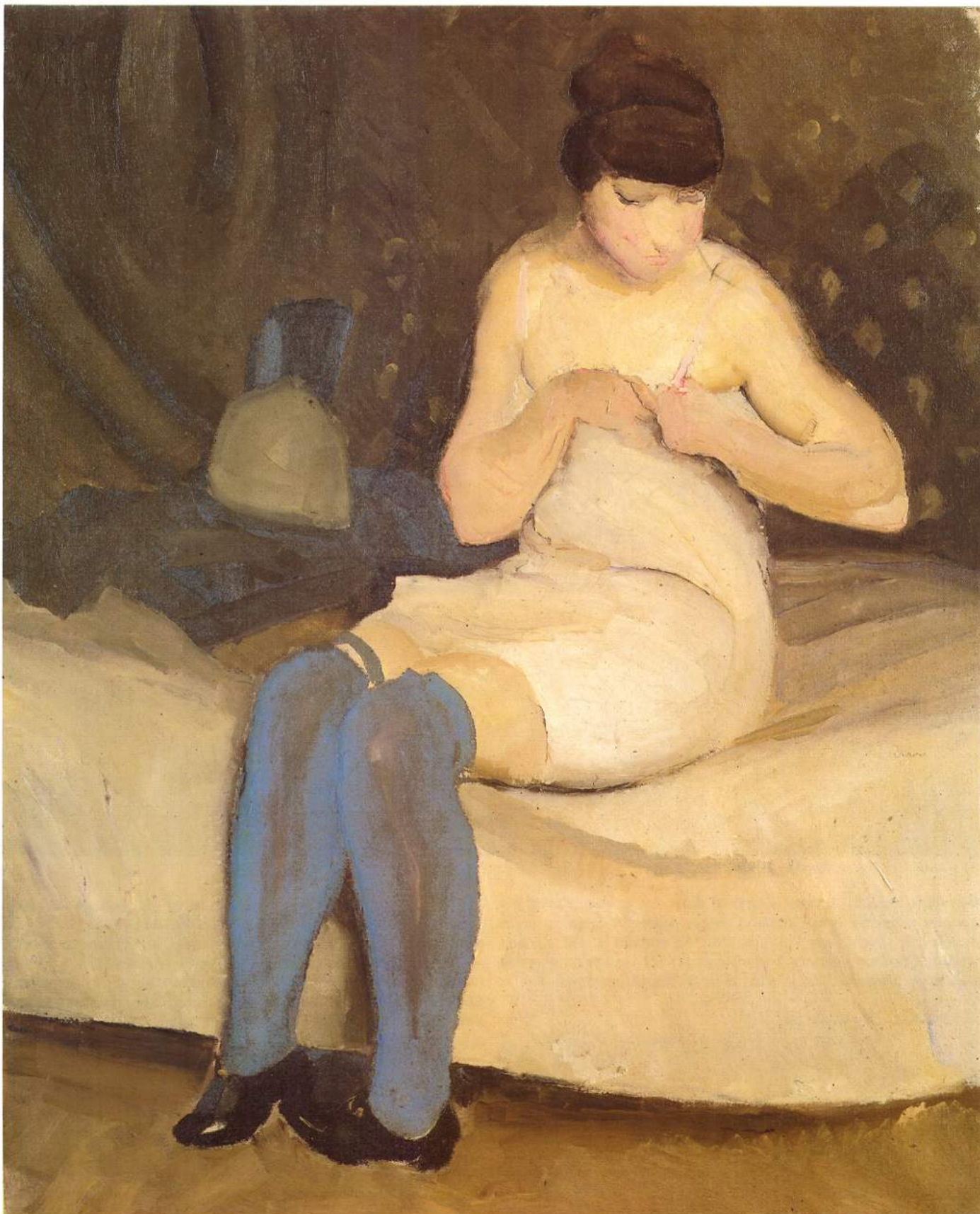
LIT.: E. Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, Zagreb 1923. — Horvat–Matejčić–Priatelj, Barok. B. F.

KRALJEVIĆ, Miroslav, slikar (Gospić, 14. XII. 1885 – Zagreb, 16. IV. 1913). Potječe iz ugledne slavonske obitelji. God. 1898–1902. školovao se u Zagrebu, 1902–04. pohađa gimnaziju u Gospiću. Ujesen 1904. odlazi u Beč na studij prava i pohađa slikarski tečaj G. Fischhofa. Nakon dvije godine napušta pravo, odlazi u München i 1906/07. polazi priv. školu grafičara M. Heymanna. U svibnju 1907. primljen je na Akademiju (H. Habermann), gdje druguje s J. Račićem i V. Becićem. Tu malu skupinu, zbog sličnih oporbenih stajališta spram akademizma i određenih sličnosti u radu, profesori i studenti nazivaju »hrvatska škola«. Završivši studij u Münchenu, K. 1910. dolazi u Požegu, grad svojih predaka i rođaka. Ondje intenzivno slika do rujna 1911. kada odlazi u Pariz. Upisuje se na Académie de la Grande Chaumière, no ubrzo je napušta. Radi najprije u

KRALJEVICA, tlocrt »Novoga grada«

M. KRALJEVIĆ, *Djevojka s modrim čarapama*. Zagreb, Moderna galerija

Meštrovićevu, potom u vlastitu ateljeu na Montparnasseu, a povremeno objavljuje karikature u satiričnome listu »Panurge«. God. 1912. dolazi u Zagreb te priređuje svoju prvu i za života jedinu samostalnu izložbu u Salonu Ulrich. Poč. 1913. radi liječenja tuberkuloze odlazi u sanatorij na Brestovcu (Medvednica), no dva dana prije smrti vraća se u Zagreb i umire u stanu svoje majke. Pokopan je u Požegi.

Kraljevićevo prvo vrednije ostvarenje je mala kompozicija *Tetka Lujka u hodniku*, iz 1907/08. koja je impresionistički izražajnija od nekih njegovih

sljedećih djela. U *Autoportretu s prijateljem Olszewskim* i u *Mrtvoj prirodi* (obje 1909) zamjetljivi su realistički pristup i tonsko građenje volumena. Vrlo slobodan potez, širok i pastozan na slici *Na paši* (1909) te na slikama *Bik* i *Konji u staji* (1910) udaljuje ga od tonskoga stupnjevanja a približava tonskome kontrastiranju. Unutar tih dvaju polova slikarskoga predočivanja K. se kreće tijekom cijeloga svojega kratkoga lik. djelovanja, bez obzira na to je li bliži realističkim ili ekspresionističkim oblicima. K. je kao mlad slikar stalno tražio vlastiti jezik; podliježući različitim formalnim

M. KRALJEVIĆ, *Parc du Luxembourg*, Zagreb, Moderna galerija

utjecajima, snagom iznimne darovitosti davao im je vlastiti pečat a u mnogim je djelima isticao značajke našega podneblja. Stoga je seosko ozračje hrv. sjevera prisutno u nizu slika. Na brojnim je, pak, slikama, crtežima i grafikama nazočna kozmopolitska i kadšto morbidna atmosfera zapadnoga velegrada. Očit je veliki tematski i izražajni raspon, koji je,

M. KRALJEVIĆ, *U krčmi*, bakropis

unatoč brojnim raznolikostima, obilježen istom stvaralačkom osobnošću. Njegov *Autoportret s psom* (1910) sadržava dijelom pouke Maneta i utjecaje impresionizma općenito, ali se oslanja i na neposredne domaće predšasnike (poneki Bukovčevi portreti), no prvenstveno ta slika djeluje svojom plastičnošću i psihološkom protegom koje su isključivo plod Kraljevićeva pregnuća. Slične osobine imaju i Kraljevićeva djela koja nastaju u dvije iduće godine. U nekima od njih očituje se pleneristički impresionizam (*Tetka Lujka u vrtu*, 1911; *Parc du Luxembourg*, 1911. i 1912; *Čovjek u vrtu*, 1912), a u nekima pak prevladavaju secesijske krivulje i arabeske (*Muški akt*, 1911; *Eva*, 1911) koje ga vode put ekspresionizma, do plošnosti, preuveličanih i izobličениh oblika i lica-maski (*Ženski akt*, 1911; *Autoportret*, 1912; *Muški i ženski akt – Zrelo voće*, 1912; *U gostionici – Vive la joie*, 1912; *Žene u prirodi*, 1912; *Golgota*, 1912). U tim se djelima očituje izraziti smisao za grotesku, što će doći do izražaja u nizu crteža, bakropisa i malih plastika (terakota) iz 1912. Među mnogim crtežima sa secesijskim elementima i ekspresionističkim obilježjima (1912) ističu se oni potaknuti ruskim baletom S. Djagiljeva koji je Kraljevića nadahnuo prije nego mnoge predstavnike tadašnje eur. avangarde. Istodobno s tim ekspresionističkim htijenjima javljaju se već ranije ponegdje primjetni pokušaji razradbe konstrukcije slike, koji ga približuju sezanizmu (*Voće*, 1912; *Portret strica Lace*, 1912). Taj je opus stekao nakon Kraljevićeve smrti brojne sljedbenike, te je za jedne K. bio ishodište konstruktivizma i kubizma, a za druge polazište za ekspresionistička istraživanja.

K. je izlagao na skupnim izložbama Hrvatskog društva umjetnosti (Zagreb, 1911, 1912), društva »Lada« (Zagreb, 1912), te na IV.

jugoslavenskoj umjetničkoj izložbi (Beograd, 1912). Poslije Kraljevićeve smrti priredena je izložba njegovih djela u Zagrebu u Salonu »Ulrich« (1913). Među kasnijim izložbama najvažnije su Kraljevićeva retrospektiva 1961, izložba Slikarstvo Münchenskog kruga — Račić, Becić, Herman, Kraljević (1973) i Memorijalna izložba J. Račić—M. Kraljević 1885—1985 — sve u Zagrebu.

LIT.: Lj. Babić, U spomen M. Kraljevića, Vienac, 1913, 5. — A. G. Matoš, Miroslav pl. Kraljević, Obzor, 1913, 104. — Z. Vernić, Umjetnički radovi i studije Miroslava pl. Kraljevića (katalog), Zagreb 1913. — A. Schneider, Miroslav pl. Kraljević, Savremenik, 1918, 11. — V. Becić, Sjećanje na Račića i Kraljevića, HR, 1935, 8. — K. Prijatelj, Crteži Miroslava Kraljevića u splitskoj galeriji, Split 1953. — M. Peić, Miroslav Kraljević, Republika, 1957, 6—7. — V. Novak i N. Šimunić, Miroslav Kraljević (katalog), Zagreb 1961. — V. Maleković, Aristokrat modernog slikarstva, VUS, 2, XII, 1970. — B. Gagro, Putevi modernosti u hrvatskom slikarstvu, u katalogu: Počeci jugoslavenskog modernog slikarstva, Beograd 1972, str. 42—43. — Isti, Slikarstvo Münchenskog kruga (katalog), Zagreb 1973. — G. Gamulin, Doprinos »münchenskom krugu«, ŽU, 1980, 29—30. — M. Šolman, Miroslav Kraljević — jedinstvo različitog, u katalogu: J. Račić — M. Kraljević 1885—1985, Zagreb 1985. — V. Horvat Pintarić, Miroslav Kraljević, Zagreb 1985. D. Hé.

KRALJEVIĆ-DONASSY, Mira, slikarica (Split, 23. IX. 1914 — Zagreb, 15. VI. 1984). Studirala na Akademiji u Zagrebu (M. Tartaglia). Bila je srednjoškolski nastavnik, poslije crtač na Medicinske fakultetu u Zagrebu. Slikala pejzaže, mrtve prirode i interijere, temperamentnom gestom i otvorenom ljestvicom boja (*Konavli*, 1953). Samostalno izlagala u Zagrebu 1954. i Velikoj Gorici 1982.

LIT.: T. Maroević i I. Šimat Banov, Mira Kraljević (katalog), Velika Gorica 1982. — E. Cvjetkova, Sjaj zaboravljena opusa, Večernji list, 9. II. 1983. R.

KRALJ-MEĐIMUREC, Ladislav, slikar i grafičar (Čakovec, 24. IV. 1891 — 9. II. 1976). Studirao je na Akademiji u Budimpešti (1910—12) i u Beču kod R. Jettmara (1922—24). Bio je lik. pedagog u Varaždinu. God. 1926. izlaže u Zagrebu mapu bakropisa Čakovec, naglašene lirske atmosfere; radi također drvoreze u kojima prevladava dekorativnost. U figuralnim kompozicijama blizak socijalnoj tematici (*Radnici na pruzi*, 1927). Pedesetih godina slika pejzaže iz Međimurja i Zagorja, žanr-prizore i etnografske prizore u duhu postimpresionizma (*Mlinovi na Muri*, 1951; *Krajolik u Varaždinskim Toplicama*, 1955). U posljednjemu razdoblju pojednostavnjuje motive i svodi ih na ritam slobodno obojenih površina (*Crveni krov*, 1966). Sudjelovao na izložbi Pola vijeka hrvatske umjetnosti u Zagrebu 1938/39. Memorijalna zbirka L. Kralja-Međimurca otvorena je u Čakovcu.

LIT.: Z. Bartolić, Ladislav Kralj-Međimurec (katalog), Čakovec 1966. — G. Gamulin, Za Ladislava Kralja-Međimurca, ŽU, 1980, 29—30. — V. Zlamalik i P. Kulčar, Ladislav Kralj-Međimurec (katalog), Zagreb 1982. — J. Škunca, Kompletan stvaralački likost, Vjesnik, 23. IV. 1982. Ž. Sa.

KRANJC, Mihajlo, arhitekt (Zagreb, 29. IX. 1934). Diplomirao na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu 1959 (V. Turina). Projektirao pretežno višenamjenske društvene i stambene zgrade u kojima se specifičnim oblikovanjem i diskretnom simbolikom veže uz regionalne oblike, stvarajući skladne arhit. cjeline: stambeno-poslovni toranj »Ivo Marinković« (1974) u Ogulinu, stambeni niz u Plaškome (1980). U suradnji s M. Čankovićem projektira stambeno-poslovnu zgradu u Plaškome (1978), nizove u naselju »Ivo Marinković« (1979) i restauracija na jezeru Sabljaci (1979) u Ogulinu, hotel u Josipdolu (1979) i naselje »Grozdana« u Vrbovskome (1979); s B. Siladinom i B. Šerbetićem izrađuje projekte za uređenje plohe Trga bana J. Jelačića i pješačkih ulica u središtu Zagreba (1987). Sudjeluje na natječajima za Dom revolucije u Šibeniku (1976, s B. Siladinom), uređenje centra Gajnica u Zagrebu (1980, II. nagrada s B. Šerbetićem).

LIT.: A. Pasinović, Poetika ogulinskih krovova, Arhitektura, 1973, 146—147. — Z. Živković, Jesmo li na tragu ličke kuće, ČIP, 1979, 308. — V. Maleković, Stambeno-poslovni toranj i stambeni nizovi naselja »Ivo Marinković« u Ogulinu, Arhitektura, 1979, 170—171. — I. Maroević, Arhitektura sedamdesetih godina u Hrvatskoj, ibid., 1981, 176—177. — S. Knežević, Izložba dobitnika velike nagrade 14. zagrebačkog salona (katalog), Zagreb 1982. — T. Odak, Novi regionalizam Mihajla Kranjca, ČIP, 1983, 362. — Arhitektura u Hrvatskoj 1945—1985, Arhitektura, 1986, 196—199. — T. Odak, Pregled stambene arhitekture u Hrvatskoj, ibid., 1989—1991, 208—210. J. M. M.

KRAPANJ, selo na istoimenom otočiću kraj Šibenika. Prema arhivskim podacima, naselje je postojalo već u XV. st. Franjevačku crkvu počeli su graditi u XV. st. domaći majstori. U dokumentima se spominje i ugovor za gradnju crkve, sklopljen 1458. između gvardijana i braćkoga klesara Marina Pavlovića. U XVII. st. i poč. XX. st. pregrađivana je tako da se od stare crkve sačuvalo samo nekoliko renesansnih ulomaka. U njoj se nalazi zavjetna slika na drvu *Krapanjska Gospa*, rad nepoznatoga domaćeg

M. KRANJC, stambeno-poslovni toranj u Ogulinu

majstora (XV. st.) te izražajno kasnogotičko raspelo, koje je rezbario i oslikao Juraj Petrović. Klostar samostana građen je u doba renesanse: jednostavne arkade podržavaju zidove samostana. Pri gradnji u XVI. st. spominju se majstori Petar Hromčić i Luka Mizarinić. U refektoriju je slika *Posljednja večera* sa signaturom Francesca da Santacrocea.

LIT.: K. Stošić, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941. — N. Bezić, Nekoliko bilježaka o spomenicima Šibenskog kotara, Slobodna Dalmacija, 5. II. 1955. N. B. B.

KRAPEK, Hinko, fotograf (Brno, 27. III. 1841 — Maribor, 12. III. 1915). Nakon dolaska u Hrvatsku (1880) radi u Zagrebu, do kraja 90-ih godina u Karlovcu, potom u Mariboru. Uz ateljske portrete snima krajolike, vedute, gradine, posebno na području Karlovca, Like, Gorskoga kotara i S primorja (Slunj, Plitvička jezera, Vrtnik). Autor je albuma *Grad Karlovac i njegova okolica* (1889) i *Jubilarna gospodarska izložba u Zagrebu* (1891). N. G.

KRAPINA, grad u Zagorju. God. 1899. otkrio je D. Gorjanović-Kramberger paleolitičko nalazište u polupećini kraj potoka Krapinice na brdu Hušnjakovo. Uz polupećinu postavljene su rekonstrukcije praljudi i životinja u naravnoj veličini (prema S. Tucakoviću i dr. M. Malezu) te stalna izložba o evoluciji čovjeka. Uz kosti dvadesetak praljudi (sada u Zagrebu, Hrvatski prirodoslovni muzej), koje pripadaju neandertalskoj grupi (*Homo primigenius* var. *Spyensis* i *Homo primigenius* var. *Krapinensis*), nađeni su i predmeti koje je izradila ljudska ruka (klasična proizvodnja moustériena). Od kamenih artefakata nađeni su batići, strugala, šiljci, grebala, pila i bušilo, a među predmetima od kosti sjekira i šiljci. Nedaleko od Krapine, u Mihaljekovu Jarku, nađena su tri rim. Jupiterova žrtvenika.

K. se spominje od 1193. a tamošnji utvrđeni grad od 1330. kada je u rukama Petra Güssingovca (prije je vjerojatno bio burg plemenske župe). Od kralja ga 1399. dobivaju grofovi Celjski, a potom ga drže Ivaniš Korvin, od 1523. Imreffyjevi i Keglevići, a poslije njih Lichtenbergi i Ottenfelsi. U XVIII. st. počeo rušiti. Od utvrđenoga grada velikoga opsega (bio je povezan s pećinom) vide se neznatni ostaci. Velika trokatna zgrada izgrađena je poslije na starim temeljima. Na suprotnome brdu Šapcu bio je burg Keglevića, razoren 1581. U mjestu ima nekoliko kuća iz XVIII. i XIX. st.; među njima su župni dvor i rodna kuća Lj. Gaja (Muzej Lj. Gaja), kojemu je 1891. podignut spomenik (I. Rendić). Iz dvobrodne gotičke župne crkve Sv. Nikole (pregrađena po nacrtima J. Vancaša,